

Артем Ярошенко,
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ВИКЛИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

На теперішній час Україна перебуває в умовах збройної агресії, що зафіксовано у постанові Верховної Ради України від 20.03.2018 № 2356-VIII [1]. В той же час, у країні продовжується побудова системи державних органів, приймається відповідна нормативно-правова база. Особливе місце займає реформа судової системи, з огляду на її роль у функціонуванні розвинутої правової держави. Вважається, що нова судова реформа розпочалася після прийняття в червні 2016 року нової редакції закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2]. Наразі розпочата реформа продовжується, – готуються нові законопроекти про Вищу раду правосуддя та питання відбору Вищої кваліфікаційної комісії суддів, запуск Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який має стати майданчиком для впровадження повноцінного електронного судочинства на базі Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [3].

Зазначені законодавчі зміни покликані суттєво оптимізувати судочинство і зробити правосуддя більш доступним кожній особі. Для ефективного функціонування судової влади необхідно не лише створити систему судів, здатних оперативно розглядати справи за всіма видами проваджень, а й забезпечити нормативне закріплення відповідних процесуальних норм [4, с. 263].

Роль суддів в умовах реальної загрози незалежності держави, як під час війни у традиційному сенсі, так і під час «гібридної війни» залишається незмінною – вони повинні тлумачити та захищати закон в міру своїх можливостей, відповідно до своєї конституційної ролі, будучи захищеними від зовнішнього тиску. Основоположним принципом діяльності судової влади, який необхідний для належного функціонування судів, – є принцип незалежності судової влади. Під час воєнного конфлікту потреба в незалежності судової влади набуває додаткової актуальності та значення, проте саме в таких умовах є найбільш вразливою, та піддається загрозам як всередині судової системи, так і з зовні. Під зовнішнім тиском мається на увазі вплив з боку інших гілок влади, Президента або, навіть, громадськості (громадських організацій та рухів) тощо. Реальною є загроза впливу Президента, парламенту чи органів виконавчої влади на суд, оскільки вони приймають рішення щодо забезпечення національної безпеки, які потенційно можуть впливати на стан дотримання прав та свобод громадян. Такі дії можуть виправдовуватись метою зберегти народ чи суспільство в безпеці. Часто подібний тиск проявляється у вигляді погрози судам, в тому числі погрози позбавити певних суддів чи навіть цілі окремі суди повноважень. Внутрішні проблеми проявляються у вигляді того, що судді можуть ставити під сумнів своє право або здатність виносити необхідні, потенційно небезпечні рішення в той самий час, коли найбільш важливо, щоб вони здійснювали свої повноваження в повному обсязі. Ця стурбованість посилюється тим фактом, що судова система, за своєю правовою природою, є консервативним інститутом, а судді, як правило, консервативні люди, які не люблять протиріч, ризику і змін.

На теперішній час, в Україні, загроза незалежності судових органів відчувається особливо сильно. Це стосується не стільки заяв політиків та посадовців, незадоволених певним рішенням суду, у яких вони закликають позбавити суддів повноважень чи взагалі реформувати певний суд. В першу чергу, небезпеку створює страшна реальність того, що в нашій державі вже восьмий рік продовжуються бойові дії на сході країн та стан «гібридної війни», який торкнувся всіх сфер суспільного життя. Україна зіткнулася з конфліктом, який не має ні прогнозованого, ні передбачуваного кінця, і, таким чином, з перспективою того, що пов'язані з війною виклики конституційним правам і незалежності судових органів, які зазвичай зникають із закінченням конфлікту, триватимуть без ослаблення в невизначеному майбутньому. В епоху «нескінченної війни» будь-яке прагнення суддів послабити необхідну конституційну пильність не тільки поставить під загрозу основні права на недотор-

канність приватного життя і свободу, але і ускладнить протидію іншим, не пов'язаним з війною викликам незалежності судової системи і, як наслідок, завдасть шкоди всім нашим основним правам і свободам.

Основне питання, полягає в тому, чи повинна роль судді змінитися під час війни. На нашу думку, хоч функція суддів не змінюється, спосіб, досягнення балансу інтересів, який часто застосовується в справах стосовно захисту конституційних прав та свобод – змінюється. Під час надзвичайної ситуації, в багатьох випадках, надається більша вага інтересам владних структур у справах, які стосуються національної безпеки, ніж в інші, «мирні» часи. Випадки коли інтересам владних структур під час захисту національної безпеки в періоди військових конфліктів надається пріоритет, загалом, є поширеною світовою практикою. Проте, в саме такі часи зростає небезпека, що певні обшуки або затримання, які можуть бути неконституційними в мирний час, можуть вважатися конституційними під час війни – не тому, що роль судді відрізняється, і не тому, що суди обмежують свою конституційно визначену роль, а тому, що державний інтерес, який може бути недостатнім для виправдання таких дій у мирний час, може бути визнаний достатнім, щоб виправдати такі дії під час надзвичайного стану в країні. Однак суди ні в якому разі не повинні допускати, щоб забезпечення балансу між національною безпекою та втручанням у приватне життя, перетворилося на рутинне «ліцензування» неприборканої та неконтрольованої державної влади.

Підсумовуючи, варто зазначити, що роль судової системи полягає в тому, щоб інтерпретувати закон в міру своїх можливостей, не беручи до уваги особисті упередження або зовнішній тиск. Суди повинні розглядати дії суб'єктів владних повноважень, особливо у питаннях, що стосуються свободи окремих осіб особливо уважно, особливо зараз – у часи, коли громадянські права та свободи знаходяться в найбільшій небезпеці. Під час нинішньої кризи, конституційно закріплена функція судової влади не лише не зменшує своєї ваги, а навпаки – є навіть більш важлива під час надзвичайних подій у країні, ніж у звичайний час.

1. Про комплекс невідкладних заходів щодо практичної реалізації міжнародно-правової відповідальності Російської Федерації за збройну агресію проти України: Постанова Верховної Ради України від 20.03.2018 № 2356-VIII. *Голос України*. 2018. № 63.

2. Судова реформа. URL: <https://product.ligazakon.ua/sudova-reforma-2/> (дата звернення 24.02.2021).

3. Володимир Зеленський наголосив на важливості проведення реформи судової системи. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/193631-zelenskiy-nagolosiv-na-vazhливosti-provedennya-reformi-sudovoyi-sistemi> (дата звернення: 24.02.2021).

4. Ярошенко А., Костенко О. Визначення судової юрисдикції (підсудності) при вирішенні спорів у публічно-закупівельній сфері. *Юридичний журнал «Право України»*. 2020. № 8. С. 262–275.

Людмила Андрієвська,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НОТАРІУСІВ ТА ВИКОНАВЦІВ З ПРИВОДУ ВЧИНЕННЯ ВИКОНАВЧИХ НАПИСІВ НОТАРІУСІВ

Вчинення нотаріусом виконавчого напису полягає в посвідченні права стягувача на стягнення грошових сум або витребування від боржника майна. Виконавчий напис надає стягувачу можливість в позасудовому порядку реалізувати примусове виконання зобов'язання боржником, а це значна економія часу та коштів. Важливою ознакою виконавчого напису нотаріуса є безспірність. Для доведення безспірності стягувач подає нотаріусу необхідний пакет документів, затверджений Постановою КМУ від 29.06.1999 року №1172. Серветник А.Г. пропонує у своєму дослідженні значно розширити коло документів у деяких пунктах цієї Постанови, на основі яких нотаріус прийматиме рішення про безспірність при прийнятті рішення щодо здійснення виконавчого напису [1, с.312].

Звертаючи увагу на велику кількість прогалин та колізій у законодавстві, що регулює